महाराष्ट्र शासन
नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय
सातवा मजला, बेलापूर भवन, सेक्टर-११, सी.बी.डी. बेलापूर, नवी मुंबई - ४०० ६१४.
☎ : ०२२-२७५६०१४५ : mahadma.maharashtra.gov.in ✉ : mcemp.desk4@gmail.com

क्र. नप्रसं/का-४/२०२६/अभ्यासक्रम/I/ E-9261886 दिनांक: 18/09/2026

प्रति,
जिल्हा सह आयुक्त तथा सदस्य सचिव,
(नगरपालिका प्रशासन शाखा),
जिल्हा निवड समिती,
जिल्हाधिकारी कार्यालय (सर्व).

विषय: राज्यातील नगरपरिषद व नगरपंचायत आस्थापनेवरील गट-क व गट-ड स्थायी रिक्त पदांच्या भरतीच्या अनुषंगाने परीक्षेसाठी अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरूपाबाबत.

संदर्भ: संचालनालयाचे पत्र क्र. नपप्रसं/सर्व विभाग/पदभरती/प्र.क्र.११४/१९९३/कक्ष-४/२२७५, दि.१७.०४.२०२३.

महोदय,

उपरोक्त विषयाच्या अनुषंगाने संदर्भीय पत्रान्वये सरळसेवेद्वारे स्थायी रिक्त पदभरतीमध्ये पारदर्शकता व एकसूत्रता असण्याकरिता संचालनालय स्तरावर अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरूप तयार करण्यात आले आहे. परंतु रोखपाल, आरोग्य सहायक, परिचारिका, वैद्यकीय अधिकारी, अनुरेखक व आरेखक या सरळसेवेच्या पदांचा आवश्यक अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरूप संचालनालयाकडून ठरवून देण्यात आले नव्हते. तसेच सदर पत्रासोबत जोडलेल्या 'परिशिष्ट-अ' व 'परिशिष्ट-ब' मध्ये आवश्यक सुधारणा करणे गरजेचे होते.

त्यानुषंगाने रोखपाल, आरोग्य सहायक, परिचारिका, वैद्यकीय अधिकारी, अनुरेखक व आरेखक या सरळसेवेच्या पदांचा आवश्यक अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरूप, जोडारी/ वीजतंत्री या पदांकरिता सुधारित अभ्यासक्रम, सहायक ग्रंथपाल या पदाकरिता परीक्षेचे सुधारित स्वरूप तसेच 'परिशिष्ट-अ' व 'परिशिष्ट-ब' मध्ये आवश्यक सुधारणा करण्यात आल्या आहेत (प्रत संलग्न). त्यानुसार पदभरती संदर्भात आपल्यास्तरावरून पुढील आवश्यक कार्यवाही तात्काळ करण्यात यावी.

मा. आयुक्त तथा संचालक यांच्या मान्यतेने,

(रोहिदास दोरकुळकर)
सह आयुक्त
नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय

सोबत: वरीलप्रमाणे.

प्रत उचित कार्यवाहीस्तव: विभागीय सह आयुक्त, नगरपालिका प्रशासन शाखा, विभागीय आयुक्त कार्यालय (सर्व).

Scanned with CamScanner

राज्यातील नगरपरिषद व नगरपंचायत आस्थापनेवरील गट-क व गट-ड च्या संवर्गनिहाय पदांचा अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरूप यांचा सुधारित तपशील खालीलप्रमाणे आहे:

परिशिष्ट-अ

संवर्ग - १) वरिष्ठ लिपिक, २) लिपिक - टंकलेखक, ३) लघु टंकलेखक, ४) वाहन चालक, ५) रोखपाल, ६) वाहनचालक कम ऑपरेटर व ७) शिपाई या पदांकरिता त्यांच्या शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्षाच्या दर्जासमान.

अ.क्र.	विषय	प्रश्न संख्या	गुण	माध्यम	कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
१	मराठी	२५	५०	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
२	इंगजी	२५	५०	इंगजी		
३	सामान्य ज्ञान	२५	५०	मराठी		
४	बौद्धिक चाचणी	२५	५०	मराठी		
	एकूण	**१००**	**२००**			

परिशिष्ट-ब

संवर्ग - १) उद्यान पर्यवेक्षक, २) सहायक ग्रंथपाल, ३) गाळणी चालक/प्रयोगशाळा सहायक, ४) जोडारी/वीजतंत्री, ५) पंप ऑपरेटर, ६) तारतंत्री (वायरमन), ७) अनुरेखक, ८) आरेखक, ९) आरोग्य सहायक, १०) परिचारिका, ११) व्हालमन व १२) अग्निशामक विमोचक (फायरमन)
या पदांकरिता त्यांच्या शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्षाच्या दर्जासमान.

अ. क्र.	विषय	प्रश्न संख्या	सध्याचे गुण	सुधारित गुण	माध्यम	कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
१	मराठी	१५	५०	३०	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
२	इंगजी	१५	५०	३०	इंगजी		
३	सामान्य ज्ञान	१५	५०	३०	मराठी		
४	बौद्धिक चाचणी	१५	५०	३०	मराठी		
५	तांत्रिक विषयाशी संबंधित	४०	८०	८०	मराठी		
	एकूण	**१००**	**२००**	**२००**			

वर्ग-३ व वर्ग-४

पदनाम	परीक्षेचे स्वरूप	अभ्यासक्रम
१) रोखपाल	मराठी - २५ इंग्रजी - २५ सामान्य ज्ञान - २५ बौद्धिक चाचणी - २५	A) १. मराठी- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे. २. इंग्रजी- Common Vocabulary, Sentence Structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning and comprehension of passage. ३. सामान्यज्ञान- १) इतिहास- आधूनिक भारताचा विशेषतः महाराष्ट्राचा इतिहास २)भूगोल- महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या विशेष अभ्यासासह-पृथ्वी, जगातील विभाग, हवामान, अक्षांश, रेखांश, महाराष्ट्रातील जमिनीचे प्रकार, पर्जन्यमान, प्रमुख पिके, शहरे, नद्या, उद्योगधंदे इत्यादी. ३) अर्थशास्त्र- राष्ट्रीय उत्पन्न, शेती, उद्योग, परकीय व्यापार, बँकिंग, लोकसंख्या, दारिद्रय य बेरोजगारी, मुद्रा आणि राजकोषीय निती, अर्थसंकल्प, लेखा, लेखापरीक्षण इत्यादी.

Scanned with CamScanner

पदनाम	परीक्षेचे स्वरूप	अभ्यासक्रम
		४) चालू घडामोडी- जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील ५) राज्यशास्त्र ६)सामान्य विज्ञान- भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, प्राणिशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र व आरोग्यशास्त्र इत्यादी. ४. बुद्धीमापन चाचणी- उमेदवार किती लवकर व अचूकपणे विचार करू शकतो हे आजमावण्यासाठी प्रश्न. अंकगणित- बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश, अपूर्णांक व टक्केवारी इत्यादी.
२) आरोग्य सहायक	मराठी - १५ इंग्रजी - १५ सामान्य ज्ञान - १५ बौद्धिक चाचणी - १५ तांत्रिक विषयाशी संबंधित: ४० प्रश्न (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	६० प्रश्नांकरिता उपरोक्त A) मध्ये नमूद केल्यानुसार अभ्याक्रम लागू राहील व ४० प्रश्नांकरिता खालील तांत्रिक अभ्यासक्रम लागू राहील: **तांत्रिक अभ्यासक्रम:** Biophysics and Radiation Science, Nuclear Physics, Laws of Motion, Conservation Laws, Gravitation, Electrostatics, Ultrasonic and Acoustics, Thermodynamics, Biochemical Analysis, Separation Technics, Metabolism, Body Fluids, Lever/Kidney/ Gastric/ Thyroid Function, Organic Chemistry, Material Science, Biochemistry, Nanotechnology, Molecular Biology, Cell Biology, Immunology, Biotechnology, Pathology, Anatomy, Physiology, Microbiology- Virology, Mycology, Serology माहिती शिक्षण आणि संदेशवहन, घरगुती सेवा व प्राथमिक वैद्यकीय उपचार, आरोग्य विषयक माहिती आणि जीवन विषयक आकडेवारी, समाजासाठी आरोग्य सेवा, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, माहिती तंत्रज्ञान, आयुष, विविध आरोग्य दिन, पर्यावरण आणि आरोग्य, लैंगिक आजार, इतर आजार, संसर्गजन्य आजार, राष्ट्रीय आरोग्य कार्यक्रम, किटकजन्य आजार, लसीद्वारे टाळता येणारे आजार, हवेद्वारे पसरणारे आजार, पाण्याद्वारे पसरणारे आजार, सुक्ष्म जीवशास्त्र व वैयक्तिक स्वच्छता, आहार व पोषण शास्त्र, माता प्रजनन व बाल आरोग्य
३) परिचारिका	मराठी - १५ इंग्रजी - १५ सामान्य ज्ञान - १५ बौद्धिक चाचणी - १५ तांत्रिक विषयाशी संबंधित: ४० प्रश्न (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	६० प्रश्नांकरिता उपरोक्त A) मध्ये नमूद केल्यानुसार अभ्याक्रम लागू राहील व ४० प्रश्नांकरिता खालील तांत्रिक अभ्यासक्रम लागू राहील: **तांत्रिक अभ्यासक्रम:** 1. Applied Microbiology and Pathology, 2. Pollution-Introduction-Causes-effects and control measures, 3. Nutrition and Nutritional Assessment and Nutrition Education and Food Safety, 4. Information and Education and Communication, 5. Behavior Change Communication, 6. Individual and Family Education, 7. Counselling, 8. Organization of Health Care Services, 9. Epidemiology, 10. Vital Statistics,

Scanned with CamScanner

पदनाम	परीक्षेचे स्वरूप	अभ्यासक्रम
		11. Communicable and Non-Communicable Disease under National Health Program, 12. Common conditions and emergencies, 13. First Aid in emergency conditions, 14. Reproductive Child Health and Family Planning, 15. Sexually Transmitted Infections, 16. Child Health, 17. Adolescent Health, 18. Specialized role of community health nurses, 19. Community Mental Health and Counselling, 20. Disaster management, 21. Standards of practice, 22. Use of problem solving approach, 23. Management including Health Center Management, 24. Leadership and Supervision, 25. Biomedical Waste Management
४) वैद्यकीय अधिकारी	तांत्रिक विषयाशी संबंधित: १०० प्रश्न (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	**तांत्रिक अभ्यासक्रम:** 1. Pharmacology 2. Forensic Medicine & Toxicology with special emphasis on post mortem findings, injury report, age determination and examination of rape victim 3. General Medicine and allied subjects with special emphasis on emergencies in Medicine 4. Pediatrics with special emphasis on emergencies in pediatrics and immunization 5. General Surgery with special emphasis on emergencies in Surgery 6. Orthopedics with special emphasis on primary treatment of fractures 7. Otorhinolaryngology (ENT) with special emphasis on emergencies in ENT 8. Ophthalmology with special emphasis on emergencies in Ophthalmology 9. Obstetrics and Gynecology special emphasis on normal labor, PPH and emergencies in Obstetrics and Gynecology. 10. Microbiology with special emphasis on sterilization and disinfection of OT, instruments and equipments and biomedical waste management also special emphasis on functioning of Central Clinical Laboratory 11. Acts related to medical sciences and National & State health schemes and National & State health programs

Scanned with CamScanner

पदनाम	परीक्षेचे स्वरूप	अभ्यासक्रम
५) आरेखक / अनुरेखक	मराठी - २५ इंग्रजी - २५ सामान्य ज्ञान - २५ बौद्धिक चाचणी - २५	**१) मराठी** • व्याकरण (वाक्यरचना, शब्दार्थ, प्रयोग, समास, समानार्थी शब्द, विरुध्दार्थी शब्द) • सर्वसामान्य शब्द संग्रह • म्हणी आणि वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे • वाक्यपृथःकरण व त्याचे प्रकार • लेखक व कवींची टोपण नावे • समूहदर्शक शब्द, ध्वनी दर्शक शब्द, प्राणी व त्यांची घरे **२) इंग्रजी** • Grammar • Common Vocabulary • Sentence Structure • Idioms and Phrases and their meaning • Comprehension of passage • Sentence Arrangement and Error Correction **३. सामान्य ज्ञान** • चालू घडामोडी • भारताची राज्यघटना • महाराष्ट्राचा भुगोल, महाराष्ट्राचे व भारताचे नागरीकरण • मूलभूत संगणक ज्ञान • माहिती तंत्रज्ञान - डाटा कम्युनिकेशन, नेटवर्किंगआणि वेब टेक्नॉलॉजी • तांत्रिक संज्ञा आणि त्याचा वापर - रंगसंगती, प्रमाण, नकाशा वाचन, सांकेतिक खुणा, प्रक्षेपणाचे प्रकार, सर्वेक्षणाचे प्रकार, रेखांकन, संरेखन, मोजमापाची परिमाणे व त्यांचे रुपांतरण, समोच्चरेषा व नकाशा (Contour Line and map) • संगणक सहायीत स्वयंचलित संरचना (AutoCad) मधील मूलभूत संकल्पना व Tools • भौगोलिक माहिती प्रणाली (GIS) आणि (GPS) मधील मूलभूत संकल्पना व Tools such as GIS data model and structures, Georeferencing and Coordinate Systems Spatial Analysis, GPS Data collection and its processing **४. बौद्धीक चाचणी** क्रमबध्दमालिका, संख्या संचातील अंक शोधणे, समान संबंध किंवा परस्पर संबंध, आकृत्यामधील अंक शोधणे, वेन आकृती, कालमापन (दिनदर्शीका), रांगेवर आधारीत प्रश्न, सांकेतिक लिपी किंवा भाषा, विसंगत पद ओळखणे, विधाने व अनुमाने, आकृतीची आरशातील प्रतिमा, आकृतीचे पाण्यातील प्रतिबिंब, दिशा व अंतर, घड्याळ, नातेसंबंधीची ओळख, निरिक्षण आणि आकलन

Scanned with CamScanner

पदनाम	परीक्षेचे स्वरूप	अभ्यासक्रम
६) तारतंत्री (वायरमन)/ जोडारी/ वीजतंत्री,	मराठी - १५ इंग्रजी - १५ सामान्य ज्ञान - १५ बौद्धिक चाचणी - १५ तांत्रिक विषयाशी संबंधित: ४० प्रश्न (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	६० प्रश्नांकरिता उपरोक्त A) मध्ये नमूद केल्यानुसार अभ्याक्रम लागू राहील व ४० प्रश्नांकरिता खालील तांत्रिक अभ्यासक्रम लागू राहील: १. राज्याचे नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा स्त्रोत (अपारंपरिक ऊर्जा स्त्रोत) यापासून वीज निर्मितीच्या पारेषण संलग्न क्ष प्रकल्पांसाठी एकत्रित धोरण - २०१५ मधील तरतूदी. २. विद्युत विषयक नियम, सिध्दांत, सामग्री, इलेक्ट्रीस्ट्रेटिक्स, कॅपॅसिटर प्रकार /कार्य/समुहीकरण आणि उपयोग, उपकरण विषयक माहीती, ऊर्जा मीटरची स्थापना आणि सीलींग संबंधीचे अभ्यास. ३. वीजेचे व्यवस्थापन, पारेषण आणि वितरण, उत्पादन विषयक माहिती. ४. सबस्टेशन उपकरणांसंबंधीत माहिती, महत्व उपयोग. ५. डीसी मशिन, जनरेटरचा सिध्दांत, प्रकार, ट्रॉन्सफॉर्मर, एसी मोटार, स्टार्टर आणि अल्टरनेटर, टॉन्सफॉर्मरचे कार्य, सिध्दांत उत्पादन व वर्गीकरण. ६. मोटर स्टार्टर्स- प्रकार, आवश्यकता, कार्य यासंबंधी. ७. विविध विद्युत उपकरण, नियंत्रण. ८. घरचे, वाणिज्यिक व औद्योगिक वायरिंग सिस्टम, उपयोग, प्रकार. ९. तार जोडणीशी संबंधित तारेचे प्रकार, कंडक्टरचे गुण, सिध्दांत कार्य, नियंत्रण कक्ष, दोष व उपयोग तसेच वायरिंग संबंधीची सर्व माहिती. १०. आय.टी.आय. (औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या अभ्यासक्रमाशी संबंधित)

पदनाम	सध्याचे परीक्षेचे स्वरूप	सुधारित परीक्षेचे स्वरूप
१०) सहायक ग्रंथपाल	मराठी - १५ इंग्रजी - १५ सामान्य ज्ञान - १५ बौद्धिक चाचणी - १५ संबंधित पदाच्या विषयाशी संबंधित - **२०** (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	मराठी - १५ इंग्रजी - १५ सामान्य ज्ञान - १५ बौद्धिक चाचणी - १५ संबंधित पदाच्या विषयाशी संबंधित - **४०** (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)

(रोहिदास दोरकुळकर)
सह आयुक्त
नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय

Scanned with CamScanner

महाराष्ट्र शासन
नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय

दूरध्वनी क्र ,२४९२७६३१-०२२.विस्तारीत क्र११५.
इ-मेल-mcemp.dma@gmail.com
संकेतस्थळ-https://mahadma.maharashtra.gov.in

नवीमुंबई महानगरपालिका जुनी इमारत,
७ वा मजला बेलापूर भवन (सी.बी.डी.)
बेलापूर, नवी मुंबई-४००६१४.

क्र.नपप्रसं/सर्व विभाग/पदभरती/प्र.क्र.११४/१९९३/कक्ष-४/2275 दिनांक 17 APR 2023

प्रति,
जिल्हाधिकारी (सर्व).

विषय:- राज्यातील नगरपरिषदा / नगरपंचायत आस्थापनेवरील गट-क व गट-ड स्थायी रिक्त पदांची पदभरतीच्या अनुषंगाने परीक्षेसाठी अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरुपाबाबत.

१. शासनाकडून राज्यातील सर्व प्रशासकीय विभागामधील आस्थापनेवरील रिक्त पदे भरणेबाबत वारंवार आढावा घेण्यात येत आहे. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्रमांक प्रानिमं-१२२२/प्रक्र.५४/का-१३अ दि.४ मे,२०२२ नुसार भूतपूर्व दुय्यम सेवा निवड मंडळांच्या कक्षेतील गट- ब (अराजपत्रित), गट-क व गट-ड संवर्गातील नामनिर्देशनाच्या कोटयातील पदे सरळसेवेने भरणेबाबत एकत्रित मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करणेत आल्या आहेत.

२. वित्त विभाग, शासन निर्णय क्रमांक पदनि/२०२२/आपूका.दिनांक ३१/१०/२०२२ नुसार दिनांक १५.८.२०२३ पर्यंत पदभरतीसाठी शिथिलता लागू करणेत आली आहे. त्यामुळे राज्यातील सर्व नगरपरिषदा /नगरपंचायत आस्थापनेवरील गट-क व गट-ड च्या स्थायी रिक्त पदांची सरळसेवेन पदभरती प्रक्रियेची कार्यवाही दिनांक ३१.१०.२०२२ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार दिनांक १५.०८.२०२३ पर्यंत पूर्ण करावयाचे नमूद केले आहे.

३. सरळसेवेद्वारे स्थायी रिक्त पदभरतीमध्ये पारदर्शकता व एकसूत्रता असणे आवश्यक आहे. याकरिता, संचालनालय स्तरावर अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरुप तयार करणेत आले. संचालनालयाकडून मंजूर आकृतीबंधानुसार सरळसेवेने पदभरती करणेत येणाऱ्या नगरपरिषदा / नगरपंचायत आस्थापनेवरील गट-क व गट-ड संवर्गाच्या विविध पदांच्या सरळसेवे पदभरती परीक्षेसाठी सोबत जोडलेल्या परिशिष्टात नमूद अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरुप लागू राहील,याची नोंद घेण्यात यावी.

मा.आयुक्त तथा संचालक, यांचे मान्यतेने.

(शंकर गोरे) 13/4/2023
सह आयुक्त
नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय.

प्रतिलिपी आवश्यकत त्या कार्यवाहीस्तव अग्रेषित:-

१) प्रादेशिक सह आयुक्त, नगरपरिषद प्रशासन शाखा, विभागीय आयुक्त तथा प्रादेशिक संचालक सर्व विभाग यांनी रिक्त पदांच्या पदभरतीबाबत आपल्या स्तरावरुन वेळोवेळी आढावा घेण्यात यावा.

२) मुख्याधिकारी, नगरपरिषद /नगरपंचायत (सर्व):

Scanned with CamScanner

राज्यातील नगरपरिषदा /नगरपंचायत आस्थापनेवरील गट-क व गट-ड च्या संवर्गनिहाय पदांचा अभ्यासक्रम व परीक्षेचे स्वरुप तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

परिशिष्ट -अ

संवर्ग-१)वरिष्ठ लिपिक, ३)लिपिक टंकलेखक, ३)लघू टंकलेखक, ४)वाहन चालक, ५)ड्रायवर कम ऑपरेटर, ६)शिपाई या पदांकरिता त्यांच्या शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्षाच्या दर्जासमान.

अ.क्र	विषय	प्रश्न संख्या	गुण	माध्यम	कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरुप
१	मराठी	२५	५०	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहूपर्यायी
२	इंग्रजी	२५	५०	इंग्रजी		
३	सामान्य ज्ञान	२५	५०	मराठी		
४	बौध्दीक चाचणी-	२५	५०	मराठी		
५.	एकूण	१००	२००			

परिशिष्ट -ब

संवर्ग-१)गाळणी चालक /प्रयोगशाळा सहायक, २)तारतंत्री/विजतंत्री, ३)पंप ऑपरेटर/जोडारी, वायरमन, ४)सहायक ग्रंथपाल,५)उद्यान पर्यवेक्षक, ६)व्हॉलमन, ७)फायरमन, **(या पदांकरिता शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)**

अ.क्र	विषय	प्रश्न संख्या	गुण	माध्यम	कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरुप
१	मराठी	१५	५०	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहूपर्यायी
२	इंग्रजी	१५	५०	इंग्रजी		
३	सामान्य ज्ञान	१५	५०	मराठी		
४	बौध्दीक चाचणी-	१५	५०	मराठी		
५.	तांत्रिक विषयाशी संबंधीत -४०	४०	८०	मराठी		
६	एकूण	१००	२००			

वर्ग-३ व वर्ग-४

अक्र	पदनाम	परीक्षेचे स्वरुप	अभ्यासक्रम
१	२	३	४
१.	वरीष्ठ लिपिक	मराठी - २५ इंग्रजी -२५ सामान्य ज्ञान -२५ बौध्दीक चाचणी-२५	A) **१.मराठी-** सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे. **२.इंग्रजी-** Common Vocabulary, Sentence Structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning and comprehension of passage. **३.सामान्यज्ञान-**

Scanned with CamScanner

२.	लिपिक-टंकलेखक	मराठी - २५ इंग्रजी -२५ सामान्य ज्ञान -२५ बौध्दीक चाचणी-२५	१) **इतिहास-** आधुनिक भारताचा विशेषत: महाराष्ट्राचा इतिहास २)**भूगोल-** महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या विशेष अभ्यासासह- पृथ्वी,जगातील विभाग,हवामान, अक्षांश,रेखांश, महाराष्ट्रातील जमीनीचे प्रकार, पर्जन्यमान, प्रमुख पिके,शहरे,नद्या, उद्योगधंदे इत्यादी. ३)**अर्थव्यवस्था-** राष्ट्रीय उत्पन्न, शेती, उद्योग, परकीय व्यापार, बँकीग, लोकसंख्या, दारिद्रय व बेरोजगारी, मुद्रा आणि राजकोषीय निती, अर्थसंकल्प,लेखा, लेखापरीक्षण इत्यादी. ४)**चालू घडामोडी-**जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील ५)**राज्यशास्त्र** ६)**सामान्य विज्ञान-** भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, प्राणिशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र व आरोग्यशास्त्र इत्यादी. ३.**अंकगणित-**बेरीज, वजाबाकी,गुणाकार,भागाकार, दशांश,अपूर्णांक व टक्केवारी इत्यादी ४.**बुध्दीमापन चाचणी-** उमेदवार किती लवकर व अचूकपणे विचार करू शकतो हे आजमावण्यासाठी प्रश्न.
३.	लघुटंकलेखक	मराठी - २५ इंग्रजी -२५ सामान्य ज्ञान -२५ बौध्दीक चाचणी-२५	
४.	वाहन चालक	मराठी - २५ इंग्रजी -२५ सामान्य ज्ञान -२५ बौध्दीक चाचणी-२५ (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	B)१.**मराठी-** सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे. २.**इंग्रजी-** Common Vocabulary, Sentence Structure, Grammar, Use of Idioms and phrases. ३.**सामान्यज्ञान-** १) **इतिहास-** आधूनिक भारताचा विशेषत: महाराष्ट्राचा इतिहास २)**भूगोल-** महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या विशेष अभ्यासासह- पृथ्वी,जगातील विभाग,हवामान, अक्षांश,रेखांश, महाराष्ट्रातील जमीनीचे प्रकार, पर्जन्यमान, प्रमुख पिके,शहरे,नद्या, उद्योगधंदे इत्यादी. ३)**अर्थव्यवस्था-** राष्ट्रीय उत्पन्न, शेती, उद्योग, परकीय व्यापार, बँकीग, लोकसंख्या, दारिद्रय व बेरोजगारी, अर्थसंकल्प, इत्यादी. ४)**चालू घडामोडी-** महाराष्ट्रासह भारतातील ५)**राज्यशास्त्र** ६)**सामान्य विज्ञान-** भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, प्राणिशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र व आरोग्यशास्त्र इत्यादी. ३.**अंकगणित-**बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश, अपूर्णांक व टक्केवारी इत्यादी ४.**बुध्दीमापन चाचणी-** उमेदवार किती लवकर व अचूकपणे विचार करू शकतो हे आजमावण्यासाठी प्रश्न.
५	ड्रायव्हर कम ऑपरेटर	मराठी - २५ इंग्रजी -२५ सामान्य ज्ञान -२५ बौध्दीक चाचणी-२५ (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	
६	गाळणी चालक/ प्रयोगशाळा सहायक	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ तांत्रिक विषयाशी संबंधीत -४० (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	C) A मध्ये नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. तांत्रिक बाबींशी निगडीत प्राथमिक माहीती, निकष, उभारणी अनुषंगाने. १.जलशुध्दीकरण केंद्रातील प्रक्रिया ,अेरिएशन, एरिएटरची रचना, कोॲग्यूलेशन व फ्लॉक्यूलेशन, क्लोरीनेटर हाताळणे, देखभाल व दुरुस्ती प्रक्रिया,प्रकार, क्लोरीन वापर, सिस्टम,डोस,फायदे, हॅंडलिंग ऑफ क्लोरीन सिलेडर्स ॲंड कंटनर्स क्लोरीनेशन रुम जबाबदारी,

Scanned with CamScanner

			२.क्लोरिनेशनसाठी वापराण्याचे पदार्थ /माहिती/पध्दत/ म्हणजे काय, त्यासंबंधीचे सर्व माहिती. ३.जलशुध्दीकरण केंद्रामधील मशीनरीचा देखभाल व निगा राखणे,उपयोग, कोणत्या प्रकारची मशीनरी जलशुध्दीकरण केंद्रामध्ये उपयोग आणली जाते प्रकार. ४.पाण्याचे नमूने व चाचणी संबंधीचे माहिती, रसायण मिश्रण काढण्याचे प्रमाण व पध्दती सर्व माहिती , पाणी शुध्द करण्याची प्रक्रिया, ५. पाणी पूरवठा केद्रात उद्भवणाऱ्या अडचणी व उपाय योजना, पाणी पुरवठा केद्राचे परिरक्षण (मॅटेनेन्स) स्थापत्य तांत्रिक बाबी सर्व माहिती, ६.वाळूचे थर बदलण्याबाबत पूनर्रचना माहिती. ७. प्रयोग शाळेतील काही चाचण्या पाण्याचे नमूने व चाचणी हेतू रॅपिड सॅंड फिल्टरमधील सर्वसाधारण दोष, प्रेशर फिल्टर रचना, कार्यपध्दत बाबत माहिती, ८. शिघ्र गती गाळण्याचे देखभाल,परिचय,पाण्याच्या शुध्दीकरण्याची प्रक्रिया ,पध्दत फिल्ट्रेशन व इतर अनुषंगिक माहिती.
७.	पंप आपरेटर/ जोडारी /वीजतंत्री	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ तांत्रिक विषयाशी संबंधीत -४० (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	**D) B मध्ये** नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. तांत्रिक बाबींशी निगडीत प्राथमिक माहीती, निकष, उभारणी अनुषंगाने. १.पंप ऑपरेटरची भुमिका,जबाबदाऱ्या, पाणी पुरवठा योजना ,नियम उपकरणे, निकष व वापर इतर अनुषंगिक बाबींशी निगडीत. २. पॅनेल बोर्ड,घटक, पॅनेल बोर्डची रचना, पॉवर फॅक्टरची सूधारणा, इलेक्ट्रीकल मोटर प्रकार, अंतर्गत रचना, माप मोजण्याचे साधन विविध प्रकारचे पंप आणि त्यांचा वापर,बोअरवेल,पाईप लाईनसाठी पाईप,जोडणी इ. ३.जलशुध्दीकरण केद्रातील प्रक्रिया ,अेरिएशन, एरिएटरची रचना, कोअॅग्यूलेशन व फ्लॉक्यूलेशन, क्लोरीनेटर हाताळणे, देखभाल व दुरुस्ती प्रक्रिया,प्रकार, क्लोरीन वापर, सिस्टम,डोस,फायदे, हॅंडलिंग ऑफ क्लोरीन सिलेडर्स अॅंड कंटनर्स क्लोरीनेशन रुम जबाबदारी, ४.क्लोरिनेशनसाठी वापराण्याचे पदार्थ /माहिती/पध्दत/ म्हणजे काय, त्यासंबंधीचे सर्व माहिती. ५.जलशुध्दीकरण केंद्रामधील मशीनरीचा देखभाल व निगा राखणे,उपयोग, कोणत्या प्रकारची मशीनरी जलशुध्दीकरण केंद्रामध्ये उपयोग आणली जाते प्रकार. ६.पाण्याचे नमूने व चाचणी संबंधीचे माहिती, रसायण मिश्रण काढण्याचे प्रमाण व पध्दती सर्व माहिती , पाणी शुध्द करण्याची प्रक्रिया, ७. पाणी पूरवठा केद्रात उद्भवणाऱ्या अडचणी व उपाय योजना, पाणी पुरवठा केद्राचे परिरक्षण (मॅटेनेन्स) स्थापत्य तांत्रिक बाबी सर्व माहिती, ८.वाळूचे थर बदलण्याबाबत पूनर्रचना माहिती. ९. प्रयोग शाळेतील काही चाचण्या पाण्याचे नमूने व चाचणी हेतू रॅपिक सॅंड फिल्टरमधील सर्वसाधारण दोष, प्रेशन फिल्टर रचना, कार्यपध्दत बाबत माहिती,

Scanned with CamScanner

			१०. शिघ्र गती गाळण्याचे देखभाल,परिचय,पाण्याच्या शुध्दीकरण्याची प्रक्रिया ,पध्दत फिल्ट्रेशन व इतर अनुषंगिक माहिती.
८	तारतंत्री /वायरमन	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ तांत्रिक विषयाशी संबंधीत -४० (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	**E) B मध्ये** नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. तांत्रिक बाबींशी प्राथमिक माहीतीबाबत. १.राज्याचे नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा स्त्रोत (अपारंपरिक ऊर्जा स्त्रोत) यापासून वीज निर्मितीच्या पारेषण संलग्न प्रकल्पांसाठी एकत्रित धोरण -२०१५ मधल तरतूदी २. विद्युत विषयक नियम, सिध्दांत, सामग्री, इलेक्ट्रीस्ट्रेटिक्स, कैपेसिटर प्रकार / कार्य/समुहीकरण आणि उपयोग,उपकरण विषयक माहीती, ऊर्जा मीटरची स्थापना आणि सीलींग संबंधीचे अभ्यास. ३. वीजेचे व्यवस्थापन, पारेषण आणि वितरण,उत्पादन विषयक माहिती. ४. सबस्टेशन उपकरणांसंबंधीत माहिती,महत्व उपयोग ५.डीसी मॅशिन,जनरेटरचा सिध्दांत ,प्रकार, ट्रॉन्सफार्मर, एसी मोटार,स्टार्टर आणि अल्टरनेटर, टॉन्सफार्मरचे कार्य,सिध्दांत उत्पादन व वर्गीकरण. ६. मोटर स्टार्टर्स- प्रकार,आवश्यकता, कार्य यासंबंधी ७. विविध विद्यूत उपकरण , नियंत्रण , ८. घरचे,वाणिज्यिक व औद्योगिक वायरिंग सिस्टम,उपयोग,प्रकार ९.तार जोडणशी संबंधित तारेचे प्रकार,कंडक्टरचे गुण,सिध्दांत कार्य , नियंत्रण कक्ष, दोष व उपयोग तसेच वायरिंग संबंधीचे सर्व माहिती. १०. आयटीआय (औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या अभ्यासक्रमाशी संबंधित)
९	उद्यान पर्यवेक्षक	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ हॉर्टीकल्चर / फॉरस्ट्री / ॲग्रीकल्चर संबंधीत -४० (हॉर्टीकल्चर / फॉरस्ट्री / ॲग्रीकल्चर पदवी परीक्षेच्या दर्जासमान)	**F) A मध्ये** नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. १. फलोत्पादनाची मूलभूत तत्वे, बागायती पिकांचे वनस्तपीशास्त्र, विश्लेषणात्मक रसायनशास्त्राची तत्वे , प्राथमिक वनस्पती बायोकेमिस्ट्री आणि जैवतंत्रज्ञान, २.पर्यावरण विज्ञान अन्न तंत्रज्ञानाची मूलभूत तत्वे, ३.वनस्पती प्रसार आणि रोपवाटीका व्यवस्थापन वनस्पती प्रजननाची तत्वे, ४.बागायती पिकांची वाढ आणि विकास, मातीची सुपीकता, आणि पोषक व्यवस्थापन, ५.फळाचे रोग, वृक्षारोपण,औषधी आणि सुगंधी पिके, वनस्पती पॅथॉलॉजीची मूलभूत तत्वे, ६.कीटकशास्त्राची मूलभूत तत्वे, ७.बागायती पिकांमध्ये पाणी व्यवस्थापन,बागायती पिकांवर नेमाटीक किटक आणि त्यांचे व्यवस्थापन, फॉर्म पॉवर आणि यंत्रसामग्री, फुलांच्या पिकांमध्ये तण व्यवस्थापन, मातीचे प्रकार, उष्णकंटीबधीय व उप उष्णकटीबंधीय फळ, भाजीपाला, ८. वनस्पती प्रजननची तत्वे, मातीची सुपिकता आणि पोषक व्यवस्थापन.

Scanned with CamScanner

			९. Floriculture, Landscaping, Tree plantation, Pathology, Pomology य किटक आणि त्याचे व्यवस्थापन तसेच इतर अनुषंगीक माहिती.
१०	सहायक ग्रंथपाल	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ संबंधित पदाच्या विषयाशी संबंधीत -२० (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	G) A मध्ये नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. १.महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालये अधिनियम,१९६७ व त्या अनुषंगाने अस्तित्वात आलेले नियम, ग्रंथपाल व्यवस्थापन, इतिहास, कर्तव्य, धोरण, निकड निकष,तपासणी करणे , २.ग्रंथालय सेवेचे प्रकार व त्याचे धोरण, पध्दती आणि कार्यपध्दती, रेकॉर्ड देखभाल, प्रदर्शन, शाखा, पोहोच पध्दत, ३. ग्रंथालय वर्गीकरण- गरज, उद्देश,पध्दत, साहित्यीक प्रकार/ पुस्तकांचे प्रकार, व सामाजिक संकेतस्थळ (Social Media) ई-ग्रंथालय संबंधित ४. ग्रंथालय- मुख्य तत्वे/ सिध्दांत,नियम / वैशिष्टय इ. ५. ग्रंथपाल व सहायक ग्रंथपालाचे कर्तव्य व जबाबदाऱ्यांशी संबंधित ६. ग्रंथ प्रदर्शन, कथाकथन, व्याख्याने, ग्रंथ सप्ताह इ.कार्यक्रमाबाबत. ७. महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालये (सहायक अनुदान आणि इमारत व साधन सामग्री यासाटी मान्यता) नियम,१९७०
११.	व्हॉलमन	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ तांत्रिक विषयाशी संबंधीत -४० (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	**H) B मध्ये** नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. पाणी पुरवठा योजना, नियम उपकरणे, निकष व वापर इतर अनुषंगिक बाबींशी निगडीत. पॅनेल बोर्ड,घटक, पॅनेल बोर्डची रचना, पॉवर फॅक्टरची सूधारणा, इलेक्ट्रीकल मोटर प्रकार, अंतर्गत रचना, माप मोजण्याचे साधन विविध प्रकारचे पंप आणि त्यांचा वापर,बोअरवेल,पाईप लाईनसाठी पाईप,जोडणी इ.
१२.	शिपाई	मराठी - २५ इंग्रजी -२५ सामान्य ज्ञान -२५ बौध्दीक चाचणी-२५ (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	I) **१.मराठी-** सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे. **२.इंग्रजी-** Common Vocabulary, Sentence Structure, Grammar, Use of Idioms and phrases. **३.सामान्यज्ञान-** **१) इतिहास-** आधूनिक भारताचा विशेषत: महाराष्ट्राचा इतिहास **२)भूगोल-** महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या विशेष अभ्यासासह- पृथ्वी,जगातील विभाग,हवामान, अक्षांश,रेखांश, महाराष्ट्रातील जमीनीचे प्रकार, पर्जन्यमान, प्रमुख पिके,शहरे,नद्या, उद्योगधंदे इत्यादी. **३)अर्थव्यवस्था-** राष्ट्रीय उत्पन्न, शेती, उद्योग, परकीय व्यापार, बँकीग, लोकसंख्या, दारिद्रय व बेरोजगारी, अर्थसंकल्प, इत्यादी. **४)चालू घडामोडी-** महाराष्ट्रासह भारतातील **५)राज्यशास्त्र** **६)सामान्य विज्ञान-** भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, प्राणिशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र व आरोग्यशास्त्र इत्यादी. **३.अंकगणित-**बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश, अपूर्णांक व टक्केवारी इत्यादी

Scanned with CamScanner

१३.	फायरमन (अग्निशामक)	मराठी - १५ इंग्रजी -१५ } ६० सामान्य ज्ञान -१५ बौध्दीक चाचणी-१५ अग्निशमन शाखेच्या विषयाशी संबंधीत -४० (शैक्षणिक अर्हतेच्या समकक्ष दर्जासमान)	**J) B मध्ये** नमूद केल्यानुसार ६० गुणाकरिता वरील अभ्यासक्रम लागू राहील. व ४० गुणाकरिता खालील अभ्यासक्रम लागू राहील. **अग्निशमन शाखेच्या विषयाशी संबंधित-** १. प्रथमोपचार पेटीतील साहित्य व भाजणे, अस्थिभंग, घुसमटणे,रक्तस्त्राव, जखमा यांचेवर करावयाच्या प्रथमोपचाराची माहिती देणे. २. वॉचरुममध्ये ठेवल्या जाणाऱ्या रेकॉर्डची माहिती, त्यासाठी वापरली जाणारी कार्यपध्दती नमूने व काल्पनिक संदेशावर वॉचरुमच्या रेकॉर्डमध्ये नोंद करणे. ३. पदाच्या कर्तव्यांची माहिती असणे व ती कर्तव्य पार पाडण्यासाठी कराव्या लागणाऱ्या कामाबद्लचा तपशील ड्रायव्हर ऑपरेटर पदाची कर्तव्य . ४. शिस्तीचे व कर्तव्य पालनाचे अग्निशमन विभागातील महत्व व त्यांचे पालन न झाल्यास होणारे परिणाम. कर्तव्यपालन न झाल्यामुळे व झाल्यामुळे आठवणीत राहिलेल्या एखाद्या प्रसंगाचे वर्णन. ५. सर्व प्रकारच्या अग्निशमन यंत्राची हाताळणीबाबत

Scanned with CamScanner